

Aspecte privind politica comercială a Uniunii Europene

*Lect. univ. dr. Dan Constantin Dănulețiu,
Universitatea de „1 Decembrie 1918” Alba Iulia*

ABSTRAT: The paper presents some aspects regarding the main characteristics of the common commercial policy of European Union.

Politica comercială exprimă totalitatea reglementărilor cu caracter juridic, administrativ, fiscal, bugetar, financiar, bancar, valutar, etc. adoptate de către o țară sau o comunitate de țări în scopul stimulării sau restrângerii schimburilor comerciale externe, conform intereselor proprii. Politica comercială este unul din pilonii principali ai relațiilor Uniunii Europene cu țările terțe.

Realizarea unei politici comerciale comune a făcut parte din planul inițial de integrare economică europeană, astfel că politica comercială a UE (inițial CEE) este comună în linii mari în raport cu restul lumii încă din 1968, odată cu realizarea Uniunii Vamale.

Încă prin Tratatul de la Roma, politica comercială comună a fost inclusă între instrumentele principale de realizare a integrării piețelor naționale într-o piață regională unică cu scopul accelerării creșterii economice, a ridicării eficienței și competitivității economice și a creării premiselor de adâncire a integrării interstatale. Pentru Comunitatea Europeană, rațiunea unei politici comerciale comune rezidă din faptul că libera circulație a bunurilor și serviciilor din cadrul Comunității nu se poate realiza cu politici comerciale naționale diferite.

În baza prevederilor Tratatelor constitutive și a celorlalte norme (legislație secundară, tratate multi- și bilaterale încheiate de Comunitatea Europeană) care reglementează relațiile comerciale ale UE cu țările terțe se poate afirma că Uniunea Europeană are o politică comercială comună axată pe liberalizarea schimburilor în domeniul industrial și relativ protecționistă în sectorul agricol¹.

Principalele instrumente de politică comercială pot fi:

- de natură tarifară (vamală);
- de natură netarifară;
- de natură promoțională și de stimulare.

Protecția tarifară se realizează prin intermediul taxelor vamale.

În cadrul barierei netarifare utilizate în cadrul politicilor comerciale se includ reglementările cantitative, măsurile antidumping, precum și alte măsuri netarifare.

Măsurile de politică comercială promoțională și de stimulare au drept scop să impulsioneze exporturile globale ale țării (sau comunității) respective.

La baza politicii comerciale comune se află Tratatul de la Roma, al cărui titlu I din partea a II-a se numea „Libera circulație a mărfurilor”. În cadrul acestuia se făceau referiri la următoarele aspecte:

- eliminarea taxelor vamale între statele membre;
- instituirea tarifului vamal comun;
- eliminarea restricțiilor cantitative între statele membre;
- practicile de dumping.

¹ G. Silași, Ph. Rollet, N. Trandafir, I. Vădășan, *Economia Uniunii Europene: o poveste de succes?*, Editura de Vest, Timișoara, 2005, pag. 198.

Cadrul legal actual al politicii comerciale comune a UE este cel stabilit prin Tratatul de la Maastricht modificat prin Tratatul de la Amsterdam.

Astfel, articolele 131 și 133 pun bazele politicii comerciale comune față de țările terțe.

În conformitate cu articolul 131, prin stabilirea uniunii vamale între ele, statele membre urmăresc să contribuie, în interesul comun, la dezvoltarea armonioasă a comerțului mondial, la eliminarea progresivă a restricțiilor din comerțul internațional și la reducerea barierelor tarifare. Același articol prevedea faptul că prin eliminarea drepturilor între statele membre se urmărește o incidență favorabilă asupra creșterii forței concurențiale a întreprinderilor din aceste state.

În virtutea acestor prevederi, se poate spune că obiectivele acestei politici sunt²:

- promovarea comerțului cu alte state și a liberului schimb;
- creșterea forței competitive a societăților comunitare.

Articolul 133 stabilește că politica comercială comună se referă la comerțul cu mărfuri, servicii și aspecte legate de comerț ale drepturilor de proprietate intelectuală. Totodată, sunt incluse și prevederi speciale privind anumite domenii, cum ar fi audiovizualul, cultura, educația, serviciile sociale și de sănătate³.

Domeniile vizate de formularea politicii comerciale comune sunt⁴:

- modificările nivelului taxelor vamale;
- încheierea acordurilor vamale și comerciale;
- uniformizarea măsurilor de liberalizare;
- politica exportului, măsuri de protejare a comerțului(dumping sau subvenții) și măsuri de întărire a cooperării vamale între statele membre.

Principiul de bază care guvernează politica comercială comună a Uniunii Europene reiese din articolul 3a al Tratatului privind Uniunea Europeană, care stabilește că dezideratul acestei politici este realizarea unei economii de piață deschise, în care concurența este liberă. Interpretarea dată acestui principiu este aceea că pe ansamblu gradul de protecționism al pieței interne unice ar trebui să se reducă în mod continuu⁵.

O altă prevedere din cadrul Tratatului este aceea că politica comercială este construită pe principii uniforme în domeniul tarifar, al acordurilor comerciale, al liberalizării comerciale, ceea ce presupune că în materie de acorduri comerciale internaționale sau de măsuri comerciale față de terți trebuie să se realizeze o centralizare a deciziilor la nivel comunitar. Cu toate acestea, având în vedere și existența principiului subsidiarității, Curtea Europeană de Justiție a subliniat că între instituțiile comunitare și statele naționale trebuie să colaboreze strâns în negocierea și semnarea acordurilor comerciale internaționale și, în plus, a stabilit că anumite servicii nu intră sub incidența politicii comerciale comune, iar în domeniul drepturilor de proprietate intelectuală competențele sunt partajate între cele două părți.

Trebuie menționat că politica comercială comună a Uniunii Europene are trei dimensiuni⁶:

a) dimensiunea multilaterală, realizată în cea mai mare parte în cadrul Organizației Mondiale a Comerțului(fostul GATT), care are drept scop promovarea regulilor privind accesul la piețe în contextul asigurării unei guvernante globale efective;

² P. Prisecaru, *Politici comune ale Uniunii Europene*, Editura Economică, București, 2004, pag. 141.

³ ***, *Politica privind comerțul și dezvoltarea*, Institutul European din România, seria Micromonografii – Politici europene, 2005, pag. 6.

⁴ D. Marin, C. Socol, M. Marinaș, *Economie europeană*, Editura Economică, București, 2004, pag. 248.

⁵ P. Prisecaru, *op. cit.*, pag. 141

⁶ ***, *Politica privind comerțul și dezvoltarea*, Institutul European din România, seria Micromonografii – Politici europene, 2005, pag. 6.

b) Dimensiunea bilaterală/regională, care este reflectată prin acordurile bilaterale negociate și încheiate de Uniunea Europeană în afara negocierilor multilaterale din cadrul OMC și prin adoptarea unor măsuri specifice cu țări terțe sau cu asociații regionale;

c) dimensiunea unilaterală, care constă în adoptarea și implementarea de către Uniunea Europeană a unor măsuri unilaterale drept instrumente suplimentare de politică comercială în scopul asigurării dezvoltării și/sau stabilității politice corespunzător priorităților politice ale Uniunii. Forma cea mai des regăsită a acestor măsuri este cea a concesiilor comerciale acordate de Uniunea Europeană țărilor terțe pe baza unui interes economic pentru accelerarea comerțului cu o anumită regiune și creșterea avantajelor economice pentru ambele părți.

În ceea ce privește *dimensiunea multilaterală*, se poate sublinia rolul important jucat de către Comunitatea Europeană în cadrul GATT și apoi al OMC (succesoarea GATT). Astfel, ca urmare a celor opt runde de negocieri multilaterale desfășurate sub egida GATT regulile și deciziile GATT au fost preluate în acquisul comunitar (astfel că ele au trebuit să fie respectate și aplicate de către țările comunitare), s-a dezvoltat un sistem de drept al comerțului internațional și s-a realizat o liberalizare destul de extinsă a comerțului dintre membrii GATT.

Încurajarea schimburilor de către Uniunea Europeană nu se realizează doar în contextul multilateral al OMC, ci și prin intermediul unor acorduri *bilaterale* preferențiale cu diferite țări sau grupuri de țări sub forma acordurilor de liber schimb sau a acordurilor vamale.

Principalele acorduri bilaterale/regionale de acest tip ale Uniunii Europene includ:

- acordurile de comerț liber cu Asociația Europeană a Liberului Schimb, Mexic, Africa de Sud, Elveția;

- uniunile vamale cu Turcia, Andorra și San Marino;

- Acordurile Europene încheiate la începutul anilor 90 cu țările din Europa Centrală și de Est (8 dintre acestea fiind deja după 1 mai 2004 membre ale Uniunii Europene).

De asemenea, Uniunea Europeană a încheiat acorduri unilaterale cu o serie de țări în curs de dezvoltare prin care accesul acestora pe piața comunitară este preferențial, fără ca partenerii UE să acorde un tratament preferențial la exporturile comunitare.

În această categorie se includ două mari categorii de acorduri:

- Acordurile de Parteneriat Economic negociate cu țările ACP (Africa, Caraibe, Pacific) – Acordul Cotonou. Acordul de Parteneriat Economic ACP semnat în februarie 2000 continuă preferințele comerciale nereziproce acordate în cadrul Acordului Lome pentru încă 8 ani, timp în care Uniunea Europeană intenționează să negocieze zone de comerț liber reciproc cu subgrupe de țări din Africa, Pacific și Caraibe. Semnatarii acestor acorduri au drepturi pentru toate produsele industriale și cea mai mare parte a produselor agricole. În fapt, țările din grupul ACP beneficiază de regulile de origine cele mai liberale cu scopul de a avea cel mai bun profit din reducerile tarifare;

- acordurile mediteraneene, în cadrul cărora se cuprind acordurile cu Algeria, Egipt, Israel, Liban, Maroc, Organizația pentru Eliberarea Palestinei, Siria și Tunisia.

Uniunea Europeană se asigură întotdeauna că acordurile sale bilaterale sunt compatibile cu angajamentele asumate în cadrul Organizației Mondiale a Comerțului.

În cadrul *dimensiunii unilaterale* a politicii sale comerciale, Uniunea Europeană se folosește de următoarele:

- *Sistemul Generalizat de Preferințe (SGP)*, care este instrumentul clasic de stimulare a dezvoltării prin intermediul acordării de taxe vamale preferențiale.

SGP permite țărilor industrializate să acorde concesiuni comerciale (un acces de tip duty-free (fără taxe vamale) sau o reducere a taxelor vamale, în funcție de sensibilitatea produselor și de tipul de preferințe acordat țărilor în cauză) de o manieră autonomă. Din partea Uniunii Europene cea mai mare parte a țărilor în curs de dezvoltare beneficiază de un regim preferențial. Astfel, în plus față de

acordurile ACP și cele mediteraneene, UE permite țărilor din Asia și America Latină să exporte către UE la taxe vamale mai mici decât cele normale produse manufacturiere și produse agricole prelucrate. De asemenea, pentru țările în curs de dezvoltare care se conformează acordurilor internaționale privitoare la protecția mediului și la interzicerea muncii copiilor, precum și a muncii forțate;

- *Inițiativa "Totul în afara armelor"*, care reprezintă o schemă de preferințe acordate țărilor cel mai puțin dezvoltate. Aranjamente speciale sunt asigurate pentru un număr de 49 de țări clasificate de Organizația Națiunilor Unite ca fiind cel mai puțin dezvoltate. Această inițiativă acordă acces fără taxe vamale importurilor tuturor produselor provenind din țările cel mai puțin dezvoltate, fără restricții cantitative, cu excepția importurilor de arme și muniții. Aceste preferințe sunt acordate de Uniunea Europeană pe o perioadă nedeterminată;

- *acordarea de preferințe asimetrice*, în scopul de a asigura pacea, stabilitatea, libertatea și prosperitatea economică în regiune conform conceptului "Europei extinse".

Instrumentele politicii comerciale comune a Uniunii Europene sunt în prezent în cea mai mare parte armonizate la nivelul UE.

Principalul pilon al politicii comerciale comune a UE este tariful extern comun care a fost realizat încă din anul 1968, concomitent cu eliminarea taxelor vamale între țările membre, și a cărui aplicare presupune că un bun sau serviciu dintr-o țară terță nu este taxat decât o singură dată, când pătrunde în una din țările membre ale Uniunii.

Tariful extern comun se caracterizează prin⁷:

- taxe ad-valorem la produsele industriale;
- taxe specifice la produsele agricole;
- excepții în ceea ce privește maximele tarifare aplicabile cu precădere unor produse agricole și unor produse industriale sensibile;
- multitudinea pozițiilor tarifare la care nu se percep taxe vamale;
- existența escaladării tarifare (creșterea taxei vamale pe măsura ridicării gradului de prelucrare a produsului) pentru anumite produse (textile, cauciuc, tutun, etc.).

Un alt instrument utilizat în cadrul politicii comerciale comune a UE îl reprezintă cotele sau restricțiile cantitative care, începând din 1994, sunt definite la nivelul UE și nu la nivel național. Protecția cantitativă în cazul UE are însă o importanță în declin. Astfel, în anii 90 s-a limitat protecția cantitativă extra UE și s-a eliminat protecția cantitativă intra UE, iar contingentele naționale și toate restricțiile voluntare de export sunt eliminate (cu excepția textilelor și îmbrăcăminții, conform Acordului multifibre).

De asemenea, începând cu anul 1990 au fost introduse măsurile antidumping, măsuri prin intermediul cărora organizațiile profesionale sau grupurile de întreprinderi europene pot cere măsuri de retorsiune contra concurenților străini apreciați drept neloiali. Dosarele sunt instrumentate de către Comisia Europeană, care propune și taxele antidumping la produsele ce provin din anumite țări sau de la numite firme, taxe ce trebuie aprobate de Consiliu⁸.

De asemenea, deciziile cu privire la clauzele de salvagardare (restricții impuse temporar la importurile anumitor produse care pun în pericol o industrie a unei țări membre sau a ansamblului UE) sunt luate de către Comisie și pot fi controlate de către Consiliu. Principalele produse care au fost vizate de măsuri de salvagardare au fost: textilele, oțelul și automobilele.

În privința obstacolelor netarifare pentru bunuri și servicii, una dintre concluziile Forumului Global al OCDE din iunie 2003 de la Paris a fost aceea că UE (la fel ca și SUA) utilizează pe scară

⁷ P. Prisecaru, *op.cit.*, pag. 145.

⁸ G. Silași, Ph. Rollet, ș.a., *op.cit.*, pag. 204.

largă subvențiile, iar multe alte bariere netarifare sunt folosite sub pretextul securității naționale, sănătății și protecției mediului.

Instrumentele de politică comercială utilizate în prezent de Uniunea Europeană pot fi împărțite în două mari categorii:

- instrumente defensive;
- instrumente ofensive.

Instrumentele defensive sunt acele instrumente care asigură comerțul echitabil și apără interesele societăților europene. Aceste instrumente au fost concepute în conformitate cu prevederile Organizației Mondiale a Comerțului care recunosc dreptul membrilor organizației de a se apăra față de practici comerciale neloiale.

Principalele *instrumente defensive* sunt⁹:

- măsurile anti-dumping, al căror rol este de a contracara practicile de dumping, cele mai des întâlnite forme de practici de distorsionare a comerțului;
- măsurile anti-subsvenție și compensatorii, cu scopul de a combate subvențiile acordate producătorilor de către autoritățile publice, subvenții care distorsionează comerțul în situația în care ajută la reducerea în mod artificial a costurilor de producție sau a prețurilor de export către Uniunea Europeană;
- măsuri de salvagardare, care presupun restricționarea suplimentară temporară a importurilor unui produs dacă producția internă a aceluși produs este afectată în mod serios sau amenințată de înregistrarea unor prejudicii datorită creșterii bruște a importurilor. Acest tip de măsuri pot fi luate de orice membru al Organizației Mondiale a Comerțului.

Scopul instrumentelor ofensive este dat de deschiderea piețelor și eliminarea obstacolelor din calea comerțului prin acțiuni multilaterale, bilaterale și unilaterale.

Principalele *instrumente ofensive* sunt reprezentate de¹⁰:

- regulamentul privind obstacolele în calea comerțului, regulament care permite societăților din Uniunea Europeană să depună o plângere la Comisia Europeană în situația în care întâlnesc bariere comerciale care le restricționează accesul pe piața unor țări terțe. Aceste reglementări pot fi utilizate și pentru evaluarea situației de nerespectare a regulilor comerciale internaționale care determină efecte comerciale negative, iar în cazul în care rezultatul evaluării este afirmativ se poate apela la mecanismul prevăzut de Organizația Mondială a Comerțului pentru rezolvarea disputelor;

- baza de date privind accesul pe piețe a firmelor din Uniunea Europeană care permite:
 - obținerea de informații despre condițiile privind accesul pe piața țărilor ne-membre ale Uniunii Europene ;
 - modalități de urmărire sistematică de către Comisia Europeană a reclamațiilor firmelor din țările membre privind barierele în calea comerțului din țările nemembre;
 - asigurarea respectării de către partenerii comerciali ai Uniunii Europene a obligațiilor asumate prin acorduri internaționale.

Având în vedere datele conținute în această bază de date, Comisia Europeană a putut să acționeze într-un mod mai eficace în cadrul OMC sau în cadrul acordurilor bilaterale, identificând obstacolele în calea comerțului. Baza de date este astfel un instrument de suport și fundamentare a măsurilor și inițiativelor pe care Uniunea Europeană le poate lua față de acei parteneri comerciali care crează dificultăți de natură comercială firmelor comunitare.

⁹ *** , *Politica privind comerțul și dezvoltarea*, Institutul European din România, seria Micromonografii – Politici europene, 2005, pag. 7.

¹⁰ idem.

Instituțiile comunitare cu responsabilități în elaborarea și punerea în aplicare a politicii comerciale comune sunt:

- Consiliul Uniunii Europene;
- Comisia Europeană;
- Comitete consultative.

De asemenea, și statele membre au anumite atribuții limitate, în domeniul unor servicii și al proprietății intelectuale.

Actele prin care este pusă în aplicare politica comercială a UE pot fi: reglementări cu aplicare generală, obligatorii și direct aplicabile în țările membre, directive care trebuie transpuse în legislația națională și în practica statelor membre, decizii obligatorii pentru cei vizați, decizii cu aplicare generală, recomandări și opinii care nu au forță obligatorie¹¹.

Deciziile privind politica comercială comună au la bază propunerile Comisiei Europene, care trebuie însoțite de avizul “Comitetului articolului 133”, comitet format din responsabili politici statelor membre, și a cărei activitate se concretizează în special în examinarea propunerilor Comisiei sau a unor documente privind negocierile comerciale internaționale, a unor rapoarte referitoare la negocieri, diferende comerciale și a unor probleme comerciale deosebite cu care se confruntă statele membre ale UE.

Decizia finală se adoptă de Consiliu și/sau de Parlamentul European și poate implica atât Curtea de Conturi, cât și organele financiare și consultative ale UE (în funcție de tipul actului și problema la care se referă).¹²

Bibliografie:

1. O. Gh. Botez, V. Aldea, *Comerțul exterior și politici comerciale comunitare*, Sinteze, Universitatea “Spiru Haret”, București, 2005;
2. D. Marin, C. Socol, M. Marinaș, *Economie europeană*, Editura Economică, București, 2004;
3. P. Prisecaru, *Politici comune ale Uniunii Europene*, Editura Economică, București, 2004;
4. G. Silași, Ph. Rollet, N. Trandafir, I. Vădășan, *Economia Uniunii Europene: o poveste de succes?*, Editura de Vest, Timișoara, 2005;
5. ***, *Politica privind comerțul și dezvoltarea*, Institutul European din România, seria Micromonografii – Politici europene, 2005

¹¹ O. Gh. Botez, V. Aldea, *Comerțul exterior și politici comerciale comunitare*, Sinteze, Universitatea “Spiru Haret”, București, 2005

¹² Idem.